

KALASHNIKOV Andrii,
*Candidate of Economic Sciences, Senior Research Scientist
of the Laboratory of Economics and Forestry Management,
Ukrainian Research Institute of Forestry and Forest Melioration
(Kharkiv)*

The article analyzes the transformational changes of the institutional foundations of state support of Ukraine's agricultural sector. The analysis of the institutional foundations of the state support influence on indicators of the agricultural sector development in the conditions of changes in the state fiscal policy has been carried out. Based on the results of correlation-regression analysis, it has been determined that an increase in the state support amount creates preconditions for the sustainable development of the agricultural sector, while the increase of its administrative costs significantly slows down the parameters of its development. The analysis of the amount and structure of financing state support programs for the agricultural sector during the last three years has been carried out, what allowed characterizing the institutional foundations of their regulatory influence on the agricultural sector development. The main reasons for the low efficiency of institutionalization of certain programs of state support of the agricultural sector have been determined.

Key words: institutional foundations, state support, budgetary support, development, sustainable development, agricultural sector.

Tabl.: 2. Ref.: 8.

ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ПОДДЕРЖКИ РАЗВИТИЯ АГРАРНОГО СЕКТОРА

КАЛАШНИКОВА Татьяна Викторовна,
*доктор экономических наук, доцент, профессор кафедры финансов
Харьковского национального аграрного университета им. В.В. Докучаева
(г. Харьков),*

КАЛАШНИКОВ Андрей Олегович,
*кандидат экономических наук, старший научный сотрудник
лаборатории экономики и организации лесного хозяйства
Украинского ордена «Знак Почета» НИИ лесного хозяйства и
агролесомелиорации им. Г.М. Высоцкого НАН Украины
(г. Харьков)*

В статье проанализированы трансформационные изменения институциональных основ государственной поддержки аграрного сектора страны. Осуществлен анализ институциональных основ влияния государственной поддержки и условий её предоставления на показатели развития аграрного сектора в условиях изменений фискально-бюджетной политики государства. На основании корреляционно-регрессионного анализа определено, что наращивание объёмов государственной поддержки создает предпосылки для устойчивого развития аграрной отрасли, а увеличение затрат на её администрирование замедляет параметры развития аграрного сектора. Проведён анализ состава и объёмов финансирования программ государственной поддержки аграрного сектора за последние три года, что позволило охарактеризовать институциональные основы

их регулятивного впливу на розвиток аграрної галузі. Визначено основні причини низької ефективності інституціоналізації окремих програм державної підтримки аграрного сектору.

Ключевые слова: інституціональні основи, державна підтримка, бюджетна підтримка, розвиток, стійкий розвиток, аграрний сектор.

Табл.: 2. Лит.: 8.

Постановка проблеми. Державна регуляторна політика в аграрній сфері покликана вирішити цілий ряд важливих завдань щодо підвищення ефективності аграрного виробництва та забезпечення сільського розвитку, що об'єктивно зумовлює потребу її раціональної організації на засадах інституційної комплементарності. Слід констатувати, що заходи державного регулювання та державної підтримки аграрного сектору в країні здійснюються без чітких стратегічних цілей, їх характерними ознаками є: фрагментарність, спрямованість на вирішення окремих часткових проблем, що є симптомами невизначеності загальних цілей державного регуляторного впливу; відсутність комплексного підходу до фінансування підтримки аграрних виробників. Відсутність інституційних засад державної підтримки розвитку аграрного сектору зумовлює актуальність теми наукової статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження вихідних положень державного регулювання та державної підтримки аграрного сектору країни здійснювали М. Дем'яненко, А. Діброва, С. Кваша, М. Латинін, Ю. Лупенко [1], П. Макаренко, О. Могильний, П. Саблук, В. Онегіна [2], В. Россоха та ін. Значний внесок у дослідження проблем державного регулювання та підтримки аграрного сектору країни на засадах сталого розвитку зробили вітчизняні науковці: О. Бородіна, Т. Зінчук, Л. Молдаван, Б. Пасхавер, О. Попова, О. Шубравська та ін. Ґрунтовний аналіз проблемних питань інституційних трансформацій розвитку аграрного сектору здійснено в роботах Г. Калетніка [3], М. Маліка [4], О. Шпикуляка [4, 5], Н. Шибаєвої [6] та ін. Однак, попри значну увагу науковців до даної проблеми, недостатньо уваги приділяється вивченню трансформацій системи державної підтримки аграрного сектору з позицій забезпечення умов його розвитку.

Формулювання цілей статті. Метою даного дослідження є аналіз інституційних засад впливу державної підтримки на розвиток аграрного сектору в умовах змін фіскально-бюджетної політики держави.

Виклад основного матеріалу дослідження. В основу проведення дослідження інституційних засад державної підтримки розвитку аграрного сектору було покладено ряд вихідних положень, серед яких: розвиток аграрного сектору є діалектичним результатом взаємодії функціонування ринкового механізму та державного регулювання галузі [7]; процес розвитку передбачає поєднання економічної, соціальної та екологічної складових [8]; "якість інститутів, а отже, їхня функціональна ефективність, визначає рівень добробуту населення, у тому числі в глобальному контексті конкурентоспроможності, що проектується на засади інституціональних трансформацій аграрного підприємництва" [1, 4]; ефективність вітчизняного аграрного сектору значною мірою зумовлена механізмами та інституційними нормами, їх дією на товарообмінні процеси і перерозподіл вартостей [5]. При цьому слід зазначити, що реалізація пріоритетів розвитку аграрного сектору може здійснюватися за допомогою різноманітних методів державного регулювання, що відрізняються формами, засобами та характером впливу з використанням широкого переліку інструментів державної підтримки і визначенням механізмів та процедур її надання.

Слід зазначити, що підходи до державної підтримки як складової державного регулювання розвитку аграрного сектору країни постійно змінюються під впливом внутрішніх та зовнішніх соціально-економічних чинників. За останні декілька років відбулися принципові зміни в системі державної підтримки аграрного сектору: у 2016 р., одночасно зі збільшенням податкового навантаження на аграрних товаровиробників через підвищення єдиного податку, було запроваджено перехідні умови у застосуванні спецрежиму ПДВ і скорочено обсяги прямої бюджетної підтримки; у 2017 р. на вимогу МВФ скасовано державну підтримку за рахунок спецрежиму ПДВ й здійснено перехід до прямої бюджетної підтримки цільової групи виробників.

З метою визначення дієвості трансформацій системи державної підтримки аграрного сектору з позицій забезпечення умов його розвитку нами було застосовано кореляційно-регресійний аналіз з побудовою рівняння множинної регресії. Інформаційною базою даного аналізу слугували офіційні дані Державної служби статистики України, Міністерства аграрної політики та продовольства України за період 2010-2017 років. Основну увагу при проведенні аналізу було приділено оцінці впливу окремих показників на параметри розвитку аграрного сектору.

У якості результативної ознаки (Y) нами було обрано показник валової доданої вартості в сільському господарстві. Вибір результативного показника зумовлений, по-перше, тим, що підхід державних інституцій до пріоритетності галузей вітчизняного виробництва визначається залежно від міри доданої вартості, яку генерує певний сектор економіки; по-друге, тим, що саме валова додана аграрним сектором вартість створює передумови для відтворення трудових ресурсів й формування фінансового результату, достатнього як для простого, так і розширеного відтворення задля досягнення сталого розвитку.

З огляду на особливості формування валової доданої вартості, дослідження впливу державної підтримки аграрного сектору було здійснено у поєднанні з іншими факторами (x): продуктивністю праці, обсягами залучених галуззю кредитів та інвестицій. З метою забезпечення достовірності даних, до складу сукупних обсягів державної підтримки аграрного сектора в період з 2010 р. по 2016 р. було включено обсяги прямої і непрямой підтримки (бюджетні видатки за державними програмами підтримки, пільги аграрним підприємствам за ФСП та спецрежимом справляння ПДВ). Включення до факторних ознак при проведенні аналізу також частки видатків на загальне керівництво та управління в структурі видатків Міністерства аграрної політики та продовольства України, яке є розпорядником бюджетних коштів на державну підтримку аграрної галузі, було зумовлене потребою оцінити вплив витрат, пов'язаних з адмініструванням державної підтримки на показники розвитку аграрного сектору.

Вихідний масив даних для проведення кореляційно-регресійного аналізу наведено нами в табл. 1.

Відповідно до рівняння множинної регресії, при середньому рівні інших факторних ознак, підвищення рівня продуктивності праці одного працюючого в сільському господарстві на 1 тис. грн призводить до нарощування обсягів валової доданої вартості в сільському господарстві на 364 млн грн. Нарощування обсягів кредитування сільського господарства на 1 млрд грн сприяє зростанню новоствореної в сільському господарстві вартості на 536 млн грн, а збільшення інвестицій в сільське господарство на 1 млрд грн – відповідно до її зростання на 6,3 млрд грн.

Таблиця 1

**Вихідні дані для кореляційно-регресійного аналізу
щодо підтримки аграрного сектору за 2010-2017 рр.**

Роки	Валова додана вартість в сільському господарстві, млрд. грн Y	Продуктивність праці в сільському господарстві у постійних цінах 2010 р., тис. грн x_1	Державна підтримка аграрного сектору всього, млрд грн x_2	Частка видатків на загальне керівництво та управління в структурі видатків МінАПК, % x_3	Кредити в сільське господарство, млрд грн x_4	Інвестиції в основний капітал в сільському господарстві, млрд грн x_5
2010	82,9	132,7	21,0	0,67	26,5	11,3
2011	109,9	165,2	19,2	0,67	33,7	16,7
2012	113,2	159,7	20,6	0,47	37,3	19,1
2013	132,3	201,2	21,0	0,46	40,1	18,6
2014	161,2	227,7	21,1	0,71	55,3	18,4
2015	236,0	223,3	28,4	2,09	48,4	29,3
2016	277,2	275,3	27,5	4,04	55,1	44,3
2017	305,2	271,5	5,5	1,30	60,3	41,3

Джерело: складено авторами за даними Державної служби статистики України, Міністерства аграрної політики і продовольства України

Отримане лінійне рівняння множинної регресії має вигляд:

$$Y_x = -69,439 + 0,364x_1 + 0,577x_2 - 18,417x_3 + 0,536x_4 + 6,286x_5, \quad (1)$$

де Y_x – валова додана вартість в сільському господарстві, млрд грн;

x_1 – продуктивність праці в сільському господарстві у постійних цінах 2010 р., тис. грн;

x_2 – державна підтримка аграрного сектора всього, млрд грн;

x_3 – частка видатків на загальне керівництво та управління в структурі видатків МінАПК, %

x_4 – кредити в сільське господарство, млрд грн;

x_5 – інвестиції в основний капітал в сільському господарстві, млрд грн.

У ході дослідження підтверджено, що державна підтримка позитивно впливає на показники розвитку аграрного сектору. За розрахунками, збільшення обсягів державної підтримки аграріїв на 1 млрд грн забезпечує зростання валової доданої вартості в галузі на 577 млн грн. Водночас було виявлено, що в структурі видатків Міністерства аграрної політики та продовольства України має місце тенденція до нарощування частки видатків на загальне керівництво та управління (щорічний темп нарощування становить 0,26 в.п.). Така тенденція суттєво обмежує можливості розвитку аграрного сектору. Згідно з результатами моделювання, можемо стверджувати, що збільшення частки видатків на загальне керівництво та управління в структурі витрат МінАПК на 1 в.п. призводить до скорочення обсягів валової доданої вартості в сільському господарстві на 18,4 млрд грн.

Результати регресійного аналізу доводять, що побудована нами модель множинної регресії пояснює 97,9% варіації показника валової доданої вартості сільського господарства, а значення коефіцієнта множинної кореляції $R=0,989$ свідчить про щільний зв'язок між результативною та обраними факторними ознаками. На основі порівняння фактичного ($F_{\text{факт.}} = 18,29$) і табличного значення ($F_{\text{табл.}} = 5,79$) показників t-статистики можемо стверджувати, що параметри даної моделі є значущими.

Отже, на основі результатів кореляційно-регресійного аналізу робимо висновок: якщо в цілому обсяги державної підтримки створюють передумови для розвитку аграрної галузі, то витрати на її адміністрування сповільнюють параметри розвитку аграрного сектору.

На підтвердження отриманих нами результатів варто навести висновки досліджень Шибасвої Н.В., яка ідентифікує суперечності регуляторної політики України в умовах низької ефективності інституціалізації аграрної сфери, визначаючи “відставання правового оформлення заходів регуляторної політики від потреб економічної практики, недотримання відповідності регуляторної діяльності наголошеним цілям розвитку аграрної сфери, незавершеність реформ за окремими напрямками, перманентні зміни умов надання державної фінансової підтримки” [6].

Принципово важливим, на наш погляд, є висновок, зроблений Онегіною В.М., про те, що в “сучасних умовах в Україні є несформованою інституційна матриця аграрної політики, а сучасна бюджетна підтримка аграріїв є негарантованою на кілька років, недостатньою, нестабільною, непослідовною, непередбачуваною, тому і неефективною” [2].

Зокрема, проведений нами аналіз фінансування програм державної підтримки АПК за останні три роки дозволяє охарактеризувати інституційні засади регулятивного впливу на розвиток аграрної галузі (табл. 2).

Таблиця 2

Показники державної підтримки розвитку АПК у 2017-2019 рр.

Програми державної підтримки	2017 млн грн*	2018		2019 млн грн*	2019 р. у % до	
		млн грн*	% вико- нання**		2017 р.	2018 р.
1	2	3	4	5	6	7
Фінансова підтримка заходів в АПК шляхом здешевлення кредитів	300,0	66,0	31,4	127,2	42,4	192,7
Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі	60,0	-	-	-	-	-
Фінансова підтримка розвитку фермерських господарств і сільськогосподарської кооперації	1000,0	1000,0	1,2	800,0	80,0	80,0
Державна підтримка розвитку, закладки молодих садів, виноградни-ків та ягідників і нагляд за ними	75,0	300,0	25,4	400,0	у 5,3 р.	133,3
Надання кредитів фермерським господарствам	65,0	43,1	н.д.	200,0	у 3,1 р.	у 4,6 р.
Фінансова підтримка заходів в АПК на умовах фінансового лізингу	3,8	-	-	-	-	-
Державна підтримка галузі тваринництва	170,0	4000,0	17,1	4000,0	у 23,5 р.	100,0

Продовження табл. 2

1	2	3	4	5	6	7
Фінансова підтримка сільгоспвиробників	4774,3	945,0	33,0	1381,8	28,9	146,2
Всього	5448,1	6354,1	17,4	6909,0	126,8	108,7

* передбачено бюджетом; ** за десять місяців року

Джерело: складено авторами за даними Міністерства аграрної політики і продовольства України

Можемо стверджувати, що перелік програм державної підтримки не є усталеним; спостерігається чітко визначений курс на перехід від підтримки великих сільськогосподарських товаровиробників до підтримки малих агроформувань; обсяги фінансування за окремими програмами державної підтримки суттєво варіюють за роками, що не сприяє ефективності використання бюджетних коштів її отримувачами у середньо- та довгостроковій перспективі.

Внаслідок відмови від непрямой підтримки (за рахунок спецрежиму ПДВ) і переходу виключно на програми прямої бюджетної підтримки значно скоротилися обсяги державного фінансування галузі. Однак і за таких умов останніми роками передбачені в бюджеті кошти не використовуються у повному обсязі. Так за 10 місяців 2018 року до реципієнтів надійшло лише 17,4% передбачених бюджетом коштів підтримки. Рівень виконання бюджетного фінансування за цей період коливається від 1,2% за програмою фінансової підтримки розвитку фермерських господарств і сільськогосподарської кооперації до 33% за програмою фінансової підтримки сільгоспвиробників.

Причиною, на наш погляд, є як традиції аграріїв планувати інвестиції в період після збирання врожаю, тобто у останньому кварталі року, так і певні ускладнення в процедурі оформлення та вимоги до отримання коштів підтримки, серед яких:

- низький рівень інформаційної підтримки застосування програм державної підтримки;
- вимоги щодо відповідності одержувачів дотацій ряду критеріїв (зареєстроване право власності та/або користування земельною ділянкою, ідентифікація та реєстрація сільськогосподарських тварин, площа оброблюваних угідь до 500 га, річний оборот не більше 15 млн грн);
- чітко визначені терміни подачі заявок; обов'язкова легалізація діяльності господарства та подача його звітності;
- непрозорий розподіл коштів підтримки; здійснення фінансового контролю використання не лише цільового використання отриманих коштів підтримки, а й в цілому фінансово-господарської діяльності підприємства.

Таким чином, до основних причин ускладнення чи небажання отримати державну підтримку слід віднести, перш за все, необхідність легалізації аграрного бізнесу.

Основними аргументами на користь нарощування програм державної підтримки малого і середнього бізнесу є: збільшення у 2018 р. на 37% порівняно з 2017 р. обсягів придбання сільськогосподарської техніки, створення 1,2 тис. додаткових робочих місць у виробництві техніки та обладнання для АПК. У тваринництві уповільнено до менш ніж 1% темпи зменшення поголів'я корів у підприємствах; зросли показники продуктивності; у 4,5 рази збільшилися показники

ідентифікації та реєстрації ВРХ господарствами населення; введено 25 нових тваринницьких об'єктів у галузі, що забезпечило 200 додаткових робочих місць. У садівництві за рахунок підтримки закладено 1255 га нових насаджень, на яких постійно працюватиме 1 тис. постійних робітників і до 5 тис. сезонних.

Позитивний вплив існуючих програм державної підтримки обґрунтовує доцільність збільшення бюджетного фінансування до обсягів, передбачених вимогами СОТ для України. З розрахунку 609 млн дол. США у 2019 р. це становитиме 16,6 млрд грн. Згідно з проведеними розрахунками відповідно до результатів кореляційно-регресійного аналізу, додаткове спрямування коштів бюджетної підтримки в обсязі 9,7 млрд грн (16,6 млрд грн – 6,9 млрд грн) у 2019 році дозволило б наростити обсяги валової доданої вартості в аграрному секторі на 5,6 млрд грн.

Висновки. На основі результатів кореляційно-регресійного аналізу доведено, що нарощування обсягів державної підтримки створює передумови для сталого розвитку аграрної галузі, а збільшення витрат на її адміністрування сповільнює параметри його розвитку. На основі аналізу державної підтримки аграрного сектору за останні три роки визначено, що перелік програм державної підтримки не є усталеним; спостерігається чітко визначений курс на перехід від підтримки великих сільськогосподарських товаровиробників до підтримки малих агроформувальників; обсяги фінансування за окремими програмами державної підтримки суттєво варіюють за роками, що не сприяє ефективності використання бюджетних коштів її отримувачами у середньо- та довгостроковій перспективі. До основних причин ускладнення чи небажання отримання державної підтримки є необхідність легалізації аграрного бізнесу.

З урахуванням позитивного впливу вже діючих програм державної підтримки та з метою задоволення запитів ринку варто збільшити бюджетне фінансування аграрного сектору до обсягів, передбачених показником сукупного виміру підтримки згідно вимог СОТ для України, що дозволило б наростити обсяги валової доданої вартості в аграрному секторі.

Список використаних джерел

1. Лупенко Ю.О. Розвиток підприємництва і кооперації: інституціональний аспект: моногр. / [Лупенко Ю.О., Малік М.Й., Шпикуляк О.Г. та інші]. К.: ННЦ «ІАЕ», 2016. 430 с.
2. Онегіна В.М., Кравченко О.М., Білецький О.С. Державна аграрна політика та підтримка тваринництва в Україні // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка. 2018. Вип. 191. С. 77-91. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkhdtusg_2018_191_10.
3. Калетнік Г.М. Стратегіко-інституційні засади ефективності використання потенціалу аграрного сектору економіки // Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2015. №1. С. 3-15.
4. Малік М.Й., Шпикуляк О.Г. Розвиток аграрного підприємництва в умовах інституціональних трансформацій // Економіка АПК. 2017. №2. С. 5-16.
5. Шпикуляк О.Г. Інституції та механізми регулювання аграрного ринку: теоретико-практична оцінка функціонування // Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2016. №2. С. 46-59.

6. Шибяева Н. В. Регуляторна політика в аграрній сфері: монографія. Харків: «Стильна типографія», 2018. 470 с.
7. Калашнікова Т.В. Удосконалення державної підтримки аграрних підприємств в умовах глобалізації: монографія. Дніпропетровськ: ВПЦ Середняк Т.К., 2014. 280 с.
8. Калашнікова Т.В. Теоретико-методологічні засади державного регулювання розвитку аграрного сектора // Вісник СНАУ. Серія “Економіка і менеджмент”. 2017. Випуск 4 (71). С. 109-113.

References

1. Lupenko Yu.O. (2016). Rozvytok pidpriemnytstva i kooperatsii: instytutsionalnyi aspekt [Development of entrepreneurship and co-operation: the institutional aspect]. Kyiv, NNTs «IAE», 430 [in Ukrainian].
2. Onehina V.M., Kravchenko O.M., Biletskyi O.S. (2018). Derzhavna ahrarna polityka ta pidtrymka tvarynnytstva v Ukraini [State agrarian policy and livestock production support in Ukraine]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu silskoho hospodarstva imeni Petra Vasylenka – Bulletin of the Kharkiv National Technical University of Agriculture named after Petr Vasilenko*, 191, 77-91. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkhdtusg_2018_191_10 [in Ukrainian].
3. Kaletnik H.M. (2015). Stratehiko-instytutsiini zasady efektyvnosti vykorystannia potentsialu ahrarnoho sektoru ekonomiky [Strategic-institutional principles of effectiveness of using the potential of the agrarian sector of the economy]. *Ekonomika, finansy, menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky – Economics, finance, management: topical issues of science and practice*, 1, 3-15 [in Ukrainian].
4. Malik M.I., Shpykuliak O.H. (2017). Rozvytok ahrarnoho pidpriemnytstva v umovakh instytutsionalnykh transformatsii [Development of agrarian entrepreneurship in conditions of institutional transformations]. *Ekonomika APK – Economy of the AIC*, 2, 5-16 [in Ukrainian].
5. Shpykuliak O.H. (2016). Instytutsii ta mekhanizmy rehuliuвання ahrarnoho rynku: teoretyko-praktychna otsinka funktsionuvannya [Institutions and mechanisms of regulation of the agrarian market: theoretical and practical evaluation of functioning]. *Ekonomika. Finansy. Menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky – Economics. Finances. Management: topical issues of science and practice*, 2, 46-59 [in Ukrainian].
6. Shybaieva N. V. (2018). Rehuliatorna polityka v ahrarnii sferi [Regulatory policy in the agrarian sphere]. Kharkiv, Styl'na typohrafiia, 470 [in Ukrainian].
7. Kalashnikova T.V. (2014). Udoshkonalennia derzhavnoi pidtrymky ahrarnykh pidpriemstv v umovakh hlobalizatsii [Improvement of state support of agrarian enterprises in the conditions of globalization]. Dnipropetrovsk: VPTs Seredniak T.K., 280 [in Ukrainian].
8. Kalashnikova T.V. (2017). Teoretyko-metodolohichni zasady derzhavnoho rehuliuвання rozvytku ahrarnoho sektora [Theoretical and methodological principles of state regulation of the agrarian sector development]. *Visnyk SNAU. Seriiia “Ekonomika i menedzhment” – Bulletin of SNAU. Series “Economics and Management”*, 4 (71), 109-113 [in Ukrainian].

Інформація про авторів

КАЛАШНИКОВА Тетяна Вікторівна – доктор економічних наук, доцент, професор кафедри фінансів Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва (62483, м. Харків, Харківська область, Харківський район, п/в “Докучаєвське-2”, e-mail: kalashnikova.tv@gmail.com).

КАЛАШНИКОВ Андрій Олегович – кандидат економічних наук, старший науковий співробітник лабораторії економіки і організації лісового господарства, Український орден «Знак Пошани» НДІ лісового господарства та агролісомеліорації ім. Г.М. Висоцького НАН України (61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 86, e-mail: kalashnickov@gmail.com).

KALASHNIKOVA Tetiana – Doctor of Economic Sciences, Associate Professor, Professor of the Department of Finance, Kharkiv National Agricultural University named after V.V. Dokuchayev (62483, Kharkiv, Kharkiv region, Kharkiv district, "Dokuchaevske-2", e-mail: kalashnikova.tv@gmail.com).

KALASHNIKOV Andrii – Candidate of Economic Sciences, Senior Research Scientist of the Laboratory of Economics and Forestry Management, Ukrainian Research Institute of Forestry and Forest Melioration (61024, Kharkiv, 86 Pushkinska Str., e-mail: kalashnickov@gmail.com).

КАЛАШНИКОВА Татьяна Викторовна – доктор экономических наук, доцент, профессор кафедры финансов Харьковского национального аграрного университета им. В.В. Докучаева (62483, г. Харьков, Харьковская область, Харьковский район, п/о “Докучаевское-2”, e-mail: kalashnikova.tv@gmail.com).

КАЛАШНИКОВ Андрей Олегович – кандидат экономических наук, старший научный сотрудник лаборатории экономики и организации лесного хозяйства Украинского ордена «Знак Почета» НИИ лесного хозяйства и агролесомелиорации им. Г.М. Высоцкого НАН Украины (61024, г. Харьков, ул. Пушкинская, 86, e-mail: kalashnickov@gmail.com).

